

A la cambra fosca

I, una mica irritada, vaig pensar: «Per més vestits que et canviïs, continues sent la mateixa persona»

A l'escriptora i periodista Susan Faludi (Nova York, 1959) se li van trencar els esquemes quan va saber que el seu pare, amb qui no tenia contacte des de feia un quart de segle, s'havia sotmès a una operació de canvi de sexe. Ella el recordava com un home masculista i autoritari. "Sempre s'havia comportat com un patriarca arrogant, dominador i autocràtic, encara que fos un enigma indesxifrabable per als qui vivien al seu voltant". La notícia que ara el seu progenitor era una dona la va empènyer a visitar-la a Budapest i a fer una extensa investigació sobre el gènere i la identitat, que ha quedat esplèndidament plasmada en el llibre de memòries *A la cambra fosca* (<http://periscopi.cat/lilibres/col-leccions/astrolabi/item/a-la-cambra-fosca>), publicat per Edicions del Periscopi amb una traducció de Josep Alemany. Us en regalem uns fragments.

Foto: Kai C. Schwarzer

Una tarda treballava a l'estudi de casa, a Portland, Oregon, desant en capsels les notes del llibre que acabava d'escriure sobre la masculinitat. A la paret del davant, hi penjava, emmarcada, una fotografia en blanc i negre, comprada feia poc, d'un exsoldat que es deia Malcolm Hartwell. La foto havia format part d'una exposició sobre el tema «Què significa ser un home?». S'invitava els protagonistes a crear una resposta visual i a escriure un text que l'acompanyés. En Hartwell, un

individu corpulent amb botes proletàries i pantalons de xandall, s'havia col·locat davant el seu Dodge Aspen en una postura seductora, una mà enguantada al maluc voluminós, les cames encreuades, un turmell sobre l'altre. El peu de foto, escrit a mà i enganxat amb les divertides faltes d'ortografia intactes, deia: «Els homes no poden entrar en contacte amb la seva feminitat». Vaig deixar un moment les capses per mirar el correu electrònic. Hi havia un missatge nou:

Per a: Susan C. Faludi
Data: 7/7/2004
Assumpte: Canvis.

El correu era del pare. Deia el següent: «Benvolguda Susan, tinc una notícia interessant per a tu. M'he cansat d'interpretar el paper d'home masculista i agressiu, cosa que no he sigut mai interiorment».

L'anunci no va ser ben bé una sorpresa. Jo no era l'única persona a qui el pare havia comunicat la notícia del renaixement. Un altre membre de la família, que feia anys que no veia el pare, havia rebut últimament una trucada plena de divagacions sobre l'estada en un hospital i una visita a Tailàndia. La trucada va anar precedida d'un correu electrònic inesperat amb un fitxer adjunt, una foto del pare emmarcat per l'enforcadura d'un arbre, vestit amb una camisa blau cel de mànigues curtes que semblava més aviat una brusa. Tenia uns farbalans discrets a l'escot. El peu de foto deia: «Stefánie». El posterior missatge telefònic del pare va ser molt breu: «La Stefánie ara és real».

El correu anava signat amb aquestes paraules: «Una abraçada de la teva progenitora, Stefánie». Era el primer missatge que rebia de la meua «progenitora» després de molts anys de silenci. El pare i jo amb prou feines havíem parlat durant un quart de segle. De petita, ell no em queia bé i, més tard, em va fer por. Quan jo era una adolescent, ell havia deixat la família, o, més ben dit, la mare i la policia l'havien obligat a deixar-la, després d'una temporada de violència en continu augment. Malgrat el nostre llarg distanciament, em pensava que coneixia prou el caràcter del pare per tenir algun indici d'una tendència tan profunda. No en tenia cap.

Al setembre del 2004 vaig agafar l'avió per anar a Hongria. Era la meua primera visita d'ençà que el pare s'hi havia instal·lat quinze anys abans. El 1989, després de la caiguda del comunisme, l'Steve Faludi va anunciar la seva repatriació i va tornar al país on havia nascut. Així va abandonar la vida que havia construït als Estats Units des de la meitat dels anys cinquanta.

-Quina sort! -va dir l'home jubilat al cap d'una estona—. És una sort conèixer algú al país on vas.

Conèixer? La persona que anava a veure era un fantasma del passat. Jo no sabia gairebé res de la vida del pare d'ençà que es va divorciar el 1977 i es va traslladar a un loft de Manhattan que també feia servir com a estudi fotogràfic. En les dues dècades i mitja posteriors, el vaig veure només de tant en tant, una vegada en una cerimònia de graduació, un altre cop en un casament familiar i una vegada quan el pare va passar per la Costa Oest, on jo vivia llavors. Van ser trobades curtes, i en cada ocasió ell estava darrere un visor, amb una càmera enganxada a l'ull. El pare, un cineasta frustrat que havia passat la major part de la seva vida professional treballant en cambres fosques, estava entestat a fer «fotos de família» d'una família que ja no tenia.

L'avió va aterrar a l'hora prevista a l'aeroport internacional de Ferihegy de Budapest. Mentre m'esperava a la cinta transportadora d'equipatges, escoltant un idioma impenetrable (el pare no

havia parlat mai hongarès a casa, i jo no l'havia estudiat mai), vaig sospesar si la vida recent del pare significava una tornada o una anada. Després de més de quatre dècades, s'havia instal·lat un altre cop al seu país de naixement... per fer-se una operació irreversible que negava les dades fonamentals d'aquest naixement. En el primer cas, semblava que hagués escoltat la crida d'una vella identitat que, per més que s'hi hagués esforçat, no havia aconseguit deixar enrere. En el segon cas, s'havia inventat una identitat nova, que havia triat o descobert pel seu compte.

Vaig passar amb la maleta per la sortida dels qui no tenen res a declarar i vaig entrar al vestíbul d'arribades, on m'esperava «una persona de la família», que tenia una relació indefinida amb mi i potser també amb ella mateixa.

Al vestíbul d'arribades de l'aeroport de Ferihegy, una cua de gent s'esperava per donar la benvinguda als passatgers. Vaig mirar les cares a contracor. Potser no el reconeixeria ara que ell era ella. Potser ella no hi seria. Potser jo giraria cua i me'n tornaria a casa amb avió. Tenia salutacions en els dos gèneres a la punta de la llengua. No sabia si jo estava preparada per deixar-lo entrar en una nova identitat; ella no m'havia explicat l'antiga. Potser ella es pensava que una operació de canvi de sexe era una manera de sortir de la presó, una solució ràpida a una vida de pena i recriminacions? Puc assumir un canvi de pronom, vaig pensar, però i la paternitat? Fos qui fos ara, ella, com m'havia dit per telèfon, encara era «el teu pare».

Vaig distingir un perfil familiar amb un front alt i espatlles estretes al final de la cua, repenjat en un carretó d'equipatges buit. Els seus cabells eren més gruixuts del que jo recordava, i més clars, un vermell tenyit amb alquena. Ella duia un jersei de trenes vermell, faldilles de franel·la grises, sabates blanques amb talons i arracades de perla estil dormidora. S'havia tret la bossa de mà de l'espatlla i l'havia penjada en un ganxo del carretó. El meu primer pensament, em fa vergonya dir-ho, va ser: «Això no ho faria cap dona».

Jo sabia unes quantes coses fonamentals. Sabia el nom de naixement del pare: István Friedman o, més ben dit, Friedman István; els hongaresos posen primer el cognom. Havia adoptat Faludi després de la Segona Guerra Mundial («un nom autènticament hongarès», em va explicar el pare), més tard Steven -o Steve, com preferia- quan el 1953 s'havia traslladat als Estats Units. Sabia que havia nascut i crescut com a jueu a Budapest. Sabia que durant l'ocupació nazi era un adolescent. Però en tots els anys que vam viure sota el mateix sostre, per més que li preguntés, li demanés amb afalacs o a vegades li implorés detalls, es limitava a unes quantes anècdotes dels anys de la Segona Guerra Mundial a Hongria.

-Ara que soc una senyora, en Bader ho arregla tot -va dir-. Els homes m'*han* d'ajudar. Jo no moc ni un dit. —El pare em va adreçar una mirada irònica-. És un dels grans avantatges de ser una dona. Tu escrius sobre els desavantatges de ser una dona, però jo *només* hi he trobat avantatges!

—Susaaan, vine!

Ella estava dreta davant un tocador amb un mirall emmarcat per bombetes.

El vaig reconèixer: era la taula de maquillatge de les models que jo havia vist a l'estudi fotogràfic del pare a Manhattan. Ella tenia un vestit a cada mà: un de tirants groc amb farbalans i un altre de blau marí amb un coll mariner.

—Quin m'haig de posar? Li vaig dir que no ho sabia.

I, una mica irritada, vaig pensar: «Per més vestits que et canviïs, continues sent la mateixa persona».

El feminisme, segons un mantra insistent, parla sobretot d'«elecció». Que potser vaig triar ser feminista? Oi que també hi va influir el que havia heretat, el que vaig fer d'una història infantil que no podia controlar? Em vaig convertir en una agitadora a favor de la igualtat de les dones en resposta a la fúria del pare quan va veure que se li enfonsava el sentiment de ser l'home que exercia l'autoritat sobre la dona i els fills. La meva identitat com a feminista va néixer del naufragi del pare, de la seva «crisi d'identitat», del seu furor per afirmar el personatge masculí que havia triat. El feminisme, com un lleure i com un refugi, va ser la part de la meva vida que jo havia triat. La part de què no podia escapar era el pare.

Sempre que de petita burxava el pare perquè em parlés de la seva herència jueva i de la seva expulsió de casa nostra, ell descartava les meves preguntes amb un gest vagament majestuós de la mà i una mirada de condescendència irònica. «Això no és interessant», deia. O bé una de les seves frases característiques per posar fi a una conversa: «Una ximpleria». Més tard, durant la meva primera visita al pare a Hongria, li vaig preguntar per què s'havia canviat el cognom. El 1946, els Friedman van passar a dir-se Faludi. Era la idea de l'István quan tenia divuit anys. El pare va triar Faludi, em va explicar ella, per dues raons: era un nom magiar antic, que significava «del poble» (els magiars autèntics procedeixen del camp), i l'havia vist en els títols de crèdit de moltes pel·lícules hongareses que l'havien entusiasmat de petit («Revelada per Kovács & Faludi»).

Havia abandonat el nom de Friedman, vaig preguntar, perquè semblava jueu? La meua pregunta va provocar el seu gest habitual.

-El vaig canviar perquè jo era hongarès. -I es va corregir ràpidament-: Perquè soc hongaresa. *Cent per cent hongaresa.*

Jo només tenia una vaga idea del que significava ser jueva i, malgrat això, desitjava fermament ser-ho. Al pare a cada moment li recordaven que ho era i, malgrat això, desitjava fermament que la seva identitat fos una altra.

(<http://periscopi.cat/l1ibres/col-leccions/astrolabi/item/a-la-cambra-fosca>)

A la cambra fosca (<http://periscopi.cat/lilibres/col-leccions/astrolabi/item/a-la-cambra-fosca>)

© de la traducció: Josep Alemany Castells

© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi SL, 2018